

Carita Rosenberg-Wolff

NORM OCH VERKLIGHET I FINLANDSSVENSKT RADIOSPRÅK

Då etermedierna förändrats från att vara statliga institutioner med ett folkbildar- och underhållningsuppdrag till en polyfon kör där många röster samspelar, har detta sin inverkan på programutbudet. Konkurrensen från reklamfinansierade medier har tvingat public serviceinstitutionen att identifiera specifika lyssnargrupperns behov och omstrukturera sin verksamhet (se t.ex. Jauert & Lowe, 2005, s. 13–15). Detta märks i programutbudet och får då konsekvenser på många nivåer, inte minst på den språkliga. Det som framför allt tillkommit är de s.k. pratprogrammen där språkbruket i studion liknar det privata informella talet. I denna artikel granskar jag några språkliga drag i det finlandssvenska radioutbudet och speglar dem mot de språkråd som ges ut av Svenska YLE (Rundradion) i handboken *Röst och språk*.

Många behov på två kanaler

Den finlandssvenska radion profilerar sitt radioutbud genom två kanaler, Radio Extrem för yngre lyssnare och Radio Vega för de äldre. TV-utbudet finns samlat på en kanal, FST-kanalen. Radio Extrem är också tydligt synlig på webben och har via sin bloggportal lyckats etablera sig som en mötesplats för finlandssvensk ungdom. Även Radio Vega har program på nätet, där de sänds i efterskott som repris. Förutom att Vega och Extrem syns på nätet kan lyssnarna följa med delar av programutbudet via TV, eftersom en del program har en TV-kamera som följer med journalisternas arbete i radiostudion.

Radio Extrem har alltså en tydlig inriktning mot yngre lyssnare, vilket syns i programformatet och också i språkbruket. Många av sändningarna är "pratprogram". Extremprogrammen är alltså av flödesradiotyp, där den direkta interaktionen med lyssnarna utgör en väsentlig del.

Huvudkanalen Vega måste sålunda passa många lyssnares behov och försöka svara på olika grupperns förväntningar. Därför är det inte heller förvånande att Vega ständigt är utsatt för kritik, både beträffande programutbud och -förverkligande. Inte minst gäller kritiken språkbruket, och tilltalet till lyssnarna. Språket i många program betecknas som slarvigt, vulgärt, stillöst och slapt. Det slappa uttalet bottnar i en öppen artikulation som påverkar vokalerna så att *ä* få drag av *a* och *e* närmar sig *ä* etc. Den öppna artikula-

tionen i etermedierna är föremål för klagomål också i Sverige (Andersson och Ringarp, 2006, s.152). En annan aspekt av slapphet är tilltalet, där fel valda ord eller uttryck gör innehållet i en sändning eller en tidningsartikel nyanslöst eller naivt. Detta är något som bl.a. Catharina Grünbaum diskuterat i många sammanhang, (t.ex. 2003, s. 73–76).

Radiospråket låter som ”ett språk som hemma vid köksbordet”. Denna beskrivning av språket har getts mig av en av de äldre medarbetarna på Svenska YLE.

Det talade språket i radion

På de kurser i språkvård och i muntlig kommunikation som jag håller för de svenskspråkiga studenterna vid Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet utgör mediespråket ett naturligt underlag för analys av den talade svenskan i Finland. Studenterna har mestadels klara åsikter om vad de accepterar och inte accepterar i språkligt hänseende, men de har svårt att komma till konsensus om hurdant språkbruket borde vara. Redan att definiera vad som avses med begreppet *talat språk* är besvärligt. Under diskussionerna på kurserna har det visat sig att begreppet *talat språk* av studenterna främst uppfattas som uttal, och då särskilt intonation, tempo och artikulation. Men det kan också betyda konstruktioner, ordval, eller böjningsmönster.

För att se om det gick att hitta en fungerande begreppsapparat för att kunna dryfta språkliga drag i det talade mediespråket genomförde jag tillsammans med två studentgrupper under våren 2007¹ och 2008² en studie av en del uttalsrelaterade språkdrag i en rad sändningar i Radio Vega och Extrem. Vi var särskilt intresserade av att se om det fanns något generellt i uttal och röst som gick att identifiera som irritationsmoment. Vi avgränsade undersökningen till att omfatta *uttalet* och *rösten*.

Valet av de språkdrag som studerades utgick från skriften *Röst och språk* 2006, en handledning för redaktörerna på Svenska YLE.

¹ Maria Lill-Smeds, Eva-Stina Slotte, Katarina Svensson, Janina Öhman, Jessica Fransman

² Eva Funck, Nina Forssell, Nina Piispanen, Johanna Fagerström, Johanna Lindqvist, Christa Åberg, Maria Andersson och Annina Vartio

Röst och språk

Handledningen *Röst och språk* är en skrift som har tillkommit som ett hjälpmedel för de redaktörer som arbetar på Svenska YLE. Skriften har getts ut i åtminstone tre upplagor, åren 1982, 1993, 2006. Före det ingick ett avsnitt om röstvård i publikationen *Regler för programverksamheten vid Rundradion* (1972). De tidigare upplagorna av *Röst och språk* från 1982 och 1995 innehåller mer information och råd om röst användningen än den senaste från 2006. Gemensamt för dessa skrifter är att de klart visar att Rundradion uppfattar sitt ansvar som språknorm: *Det språk som talas i radio och television kan betraktas som mönsterbildande. Även om det inte direkt påverkar lyssnaren så är det normbildande såtillvida, att det språk som talas i etermedierna uppfattas som gångbart språkbruk* (*Regler för programverksamheten*, 1972, s. 35). I den senaste upplagan av *Röst och språk* (2006, s.3) betonas redaktörens ansvar för normen:

Det är faktiskt så att det är du som talar i radio och tv som ger grunden för många språkbruk på svenska i Finland. Det här gör att du har ett stort ansvar när det gäller hur du uppträder språkligt i medierna. Det är inte din privatsak hur du väljer att uttrycka saker och ting. Som anställd vid Rundradion förväntas du använda ett gott språk.

Samtliga publikationer som nämnts ovan diskuterar det talade språket som helhet. År 1972 var gränsen mellan riks- och regionalprogrammen skarp. Därmed var frågan om dialekternas roll i programmen viktig. På regional nivå fick dialekten höras, men i riksprogrammen skulle rundradions funktionärer inte använda sig av ”dialekt eller starkt dialektfärgat språk” (*Regler för programverksamheten*, 1972, s. 35).

I upplagan från 1993 publiceras Rolf Kokkolas fyra små regler för vårdat talspråk. Rolf Kokkola var långvarig redaktör på Rundradion, med ett erkänt gott språk. Hans regler står kvar oförändrade i 2006 års upplaga och citeras nedan.

Svenskan känner bara långa betonade stavelser. En betonad stavelse innehåller antingen ett långt vokalljud eller ett långt konsonantljud. Säg alltså fö:re, fö:retag, ö:versikt etc.

Uttala ändelserna bordET, börjaDE, talaT, heteR

Fyra små ord: Säg intE, skulle, tiLL och reDAn

Vissa små ord uttalas förkortat; det=de, de=dii, är=e, och=å, skall=skaa, sade=saa (*Röst och språk*, 2006, s. 6).

Under de normdiskussioner som fördes under 1970-talet ifrågasattes redan då uttalet av svaga imperfektformer *kallaDE*, *börjaDE* (se ovan) och be-

stämd form av neutrer *bordET*, *takET* som en hyperkorrekt kanslistil, "ett tillgjort språk som aldrig nånsin talas eller nånstans har talats i det levande livet" (Erik Wahlström i Hbl 20.2.1977, återgivet i Laurén, 1985, s. 82). Den lilla listan med råd för ett vårdat talspråk är sålunda inte oproblematiske.

Uttalet

Med utgångspunkt i de fyra reglerna för vårdat talspråk i *Röst och språk* beslöt vi lyssna systematiskt vilken uttalsnorm som råder på Radio Vega. Våren 2007 avlyssnades avsnitt av programmen *Fritt fram*, *Eftersnack*, *Rapido*, *Radiohuset*, *Slaget efter tolv* och *Inblick i samhället* samt tre nyhetssändningar i Radio Vega Västnyland och Radio Vega Österbotten. Avsnitt av programmen avlyssnades flera gånger, under den tid programmen låg kvar på nätet. En del av programmen transkriberades grovt, i en del andra noterades enbart uttalsegenheter. Studenterna valde själva vilka program de lyssnade på, och vilka drag de särskilt ville iaktta. Utgående från Rolf Kokkolas förteckning valdes bl.a. kortstavighet, uttalet av slutändelse, uttalet av *de* och slutligen uttalet av *inte*, *skulle*, *till*, och också *måste* som studieobjekt. Också en del andra uttalsrelaterade drag studerades, men de redovisas inte för i denna artikel.

Långa betonade stavelser

Hur långa betonade stavelser uttalas studerades i ett avsnitt av kulturprogrammet *Rapido* 26.2.2007, där de medverkande var en redaktör och en skönlitterär författare. Här kunde konstateras att redaktören växlade mellan lång och kort vokal i följande exempel

- *va:ra* och *vara*
- *bå:de* och *både*
- *vå:ra* och *våra*.

Ordet *po:sitiv* uttalades med lång vokal. Redaktören uttalade *över* som kortstavigt men *ö:verdåd* med lång vokal. Redaktörens samtalsstil uppfattades som genomgående vårdad. Intervjun utgjorde ett naturligt samtal och vi kunde inte notera någonting som pekade på att det skulle handla om uppläst text. Trots det kortstaviga uttalet uppfattade studentgruppen att intervjun präglades av ett vuxet tonfall och en respekt både gentemot den intervjuade och mot dem som lyssnade. Kortstavighet i *vari* och *vara* noterades också i *Eftersnack* 23.2.2007 (se nedan).

Uttal av slutändelse

Uttal av slutändelse studerades i en annan del av programmet *Rapido* 26.2.2007. I detta fall var det frågan om en recension som utgjorde en uppläst text. Att texten var uppläst avspeglade sig i uttalet. Redaktören följde uttalsreglerna och uttalade ändelserna

- *dragET*
- *satsaDE*.

Detta korrekta uttal (i kombination med prosodin) gjorde att det var lätt att identifiera texten som uppläst text.

Uttalet av "inte", "skulle", "måste" och "till"

Redan på sjuttioalet ska studenterna vid teaterhögskolan ha frågat om pjäsen de skulle spela var en "inte-skulle-måstepjäs" eller om de fick säga *int*, *sku*, *måst*. Programmet *Eftersnack* 23.2.2007, ett program med fritt studiopprat mellan tre erfarna journalister fick i vår undersökning utgöra studieobjekt för hur dessa "klassiker" uttalades år 2007.

Alla tre säger genomgående

- *int*, *sku*, *måst*
- *ti*

Samma stilvalör som *int*, *sku*, *måst* representerar uttalet *sånhan* av *sådan här* (se även Nyholm 1984, s. 19), vilket också förekommer i programmet. Att *int* är det klart dominerande uttalet av *inte* visar också en jämförelse med ett likartat material, SAM RS 1, ett radiosamtal från år 1989. I detta förekommer 166 belägg på *int*, men även ett mindre antal *inte*, 28 belägg. I *Eftersnack* saknas *inte* helt och hållet. *Int* förefaller ha trängt undan *inte* i ledig radiostil.

Användningen av "di /dom"

Röst och språk rekommenderar att personliga pronomenet *de* ska uttalas som *dii*. Ett dylikt uttal med lång vokal signalerar att det är fråga om ett ord med emfatisk betoning. Naturligtvis kan ordet förekomma även i obetonad ställning och har då en kort vokal.

Oberoende om det är fråga om *di* som betonat eller obetonat, är det alltså formen *di* som rekommenderas. *Di* är en högprestigeform som förekommer i österbottniska dialekter och i vårdad Helsingforssvenska. Alternativet *dom* är vanligt i de nyländska dialekterna och i ungdomsspråket (Nyholm 1984,

Ivars 1996). Varianten anses i dag även få stöd från Sverige. Enligt Nyholm (1984) är variabeln polariserad så att de flesta talare har 100 % eller en mycket hög procent av den ena varianten.

En studie av vilket uttal redaktörerna i programmet *Fritt fram med Stefan och Staffan* 10.3.2007 använder visar att båda varianterna förekommer. Programmakarna är verbalt skickliga och medvetna tidningsjournalister och programmet kan definieras som en skämtsamt satir. Enligt uppgift baserar sig replikeringen på ett skrivet manus. Detta innebär att pronomenet har skrivformen *de*, och att det realiseras antingen som *di* eller *dom* i studion.

En jämförelse med SAM RS 1 visar följande: I radiosamtalet från 1989 förekom 129 belägg på *di* och 20 belägg på *dom*. I *Fritt fram* förekom *di* 50 gånger och *dom* 20 gånger. I SAM förekommer *dom*-varianten i 13% av fallen, i *Fritt fram* i 30%. Siffrorna ger vid handen att formen *di* fortfarande dominerar men antyder också att *dom* är på inmarsch.

Följande utdrag ur transkriptionen av *Fritt fram*³ visar på att uttalet kan växla inom ett yttrande:

*Ja om man lite blickar framåt så kan man tänka sig att när det värsta bokståhejet och alla sexhistorier med Vanhanen är avklarade så kommer ju då **di** här före detta pojkvännernas bekännelser, **dom** har delvis redan kommit men **di** före detta pojkvännerna har ännu inte meddelat hur **di** vill ha sin pizza hur **di** vill ha sin biff och sin ugnsbakade potatis...*

Växlingen mellan *di* /*dom* inom ett yttrande förekommer även på andra ställen i programmet. Det förefaller som om *dom* skulle stå som ett självständigt pronomen oftare är *di*, och att *di* kan skönjas i deiktiska funktioner såsom i exemplet ovan: ***di** här före detta pojkvännernas*.

Ovanstående exempel kan ses som en illustration över att *dom* redan har intagit sin plats i salongerna i finlandssvenskan. *Dom* kan inte längre betraktas som ungdomsspråk eller nyländsk dialekt. Redaktörerna är språkmedvetna, etablerade, akademiskt bildade medelålders herrar som vet vilken normativ betydelse de har.

Då studenterna diskuterade resultaten av sina studier kom de till den slutsatsen, vilken jag till fullo delar, att tillämpningen av de fyra små uttalsreglerna är relevant enbart för nyhetsläsning, eller annan saklig uppläst text. Ett program kan bryta mot dessa regler och ändå upplevas som sakligt och språkligt sett korrekt i sin genre.

³ Transkriptionen och stora delar av analysen har gjorts av Jessica Fransman.

Tilltalet

Om språket i ett program har klart informella, talspråkliga drag och ändå upplevs som vårdat, hurdant är det då? Vad är det då som skiljer det från språket "hemma vid köksbordet"? En möjlighet till ett svar är begreppet genrekompetens. Redaktörer med hög genrekompetens är medvetna om vilken målgrupp de tilltalar och vilket språkbruk målgruppen förväntar sig att höra. Denna genrekompetens är dessvärre svår att skriva ut i form av ett regelverk. Det handlar om en underförstådd kunskap om sociala normer och värderingar. Sportkommentatorn Kaj Kunnas närmar sig denna fråga genom att betona den enskilda redaktörens ansvar och genrekompetens:

Det språk vi briljerar med, de enskilda ord och uttryck vi väljer att använda, den ton, det stuk vi kör med spelar alltså en stor roll och bör anpassas efter målgrupp, medium och programtyp (*Röst och språk* 2006, s.7).

Tilltalet till lyssnarna är alltså "tonen", "stuket". I följande avsnitt diskuteras vilken roll rösten spelar för tilltalet.

Att lyssna på röster

Rösten ger mångahanda information om sin bärare. Rösten avslöjar i allmänhet talarens ålder, kön, i vissa fall grupptillhörighet och ofta också känsloläge. En del i röst användningen är medfött och betingat av anatomiska realiteter, annat är konventionaliserat. Konventionerna kan förändras, så att man kan tala om ett "röstmode" som ändras från tid till annan. På samma sätt kan rösten, och uppfattningen av den ge en antydning om vilken grupp talaren tillhör eller vill tillhöra. Exempelvis knarr är ett drag som associeras med högre sociala skikt (Lindblad 1992, s. 166–182.) Också en nyanserad intonation associeras med status, likaså att talet är flytande och rösten generellt angenäm (Melin 2005, s.24.)

Då man bedömer röster måste man beakta att bedömningen också är beroende av den som bedömer. Både talaren och lyssnaren befinner sig i en specifik språklig, social, åldersmässig och kulturell kontext. Om dessa inte möts leder det till ett kontextuellt glapp. Det kan förklara att sådana språkdrag som irriterar en lyssnare kan uppfattas som positiva av en annan.

Röstbruket i Svenska YLE

Våren 2008 beslöt vi med en studentgrupp i muntlig framställning att försöka definiera "tilltalet" genom att lyssna på röst användningen i två radioprogram. Här gällde det för studenterna att beskriva talarnas röst-kvalitet och ge ett omdöme om den.

Att ge uttryck för sin upplevelse av en röst-kvalitet är svårare än att bedöma andra uttalsrelaterade drag, såsom ändelsebortfall eller uttal av enskilda ljud. Ändå ger röst användningen i ett program en klar fingervisning om programmets karaktär och funktion, även om man som lyssnare inte skulle uppfatta de enskilda orden.

Som studieobjekt valdes två program som fanns tillgängliga på YLE:S nätsida. Det ena var en inspelning med Extrems *A-laget* i mars 2008. *A-laget* är ett pratprogram med ett mycket ungdomligt tilltal. Medverkande är redaktörerna Isa, Petski och en studiegäst, den välkände tv-personligheten Peter Nyman.

Som referens användes ett arkivprogram där prostinnan Elsa Forsblom, fröken Enqvist och fru Liljefors-Nordström (alla födda på 1800-talet) berättar om sina egna möten med Topelius. Programmet sändes ursprungligen år 1965, och i sentida repris den 10.3.2008. Redaktör var Anne-Marie Franck. Detta program valdes för att det representerade en språknorm som i hög grad avviker från *A-lagets*.

Studenterna fick under två timmar avlyssna de två programmen hur många gånger de ville, och samtidigt fylla i en blankett där de skulle definiera rösterna i termer av ljus, mörk, tunn, fyllig, icke nasal, nasal, tät, knarrande, ung, gammal, trevlig, otrevlig. De kunde också ange om de uppfattade andra särdrag. I Topeliusprogrammet⁴ lyssnade de efter drag i rösten som kunde uppfattas som "gammaldags".

Lyssnarna fick komma med subjektiva åsikter och de var också medvetna om att bedömningen av vad man gillar eller ogillar är beroende av kulturella, kontextuella och personliga faktorer (ens egen bakgrund, den man är eller den man vill vara). Främst användes dock de parametrar som nämndes ovan. Observera att de två sista parametrarna trevlig/otrevlig redan i sig ger utrymme för en subjektiv tolkning. Lyssnarna har träning i att lyssna på röster och att diskutera rösten i ett vidare perspektiv.

⁴ Topeliusprogrammet har också transkriberats och analyserats av studerande Annina Vartio, som inte ingick i den ordinarie lyssnargruppen. Hennes kommentarer ingår i beskrivningen av Topeliusprogrammet nedan.

*Resultat av lyssnartestet**A-laget*

Så här beskriver lyssnarna de röster de hörde i Extrems *A-laget*.

Isa: Samtliga definierar Isa som ung med en ljus stämma. Fyra lyssnare anser rösten tunn, en hör en fyllighet, en hör knarr. Epitet: Rösten är gäll, gillar den inte, pipig, barnslig, hård, blondin som man inte orkar lyssna på. Men också: *Rösten är glad, söt, klar och fräsch bland alla knarriga gubbar.*

Petski: Fem lyssnare beskriver Petski som ung, sex noterar knarr, fyra nasalitet. Epitet: Pressat, spänt och pipigt, hård, otrevlig, snabb takt, irriterande, jobbig. Men också: *Jag älskar Petskis röst. Varje gång jag lyssnar på A-laget blir jag lycklig av den. Den är m.a.o. mycket trevlig. Ganska nasal röst och lite speciell, man kommer ihåg den. Typisk finlandssvensk också p.g.a. nasaliteten.*

Peter Nyman: Att bestämma hans ålder förefaller svårt, sex av lyssnarna anger inte åldern. En av lyssnarna kallar Nyman ung, en gammal. Fyra noterar ljus röst, fyra noterar djup eller fyllighet, två noterar knarr. Epitet: Välartikulerad finlandssvensk, lugn, stabil, trovärdig, trevlig, lätt att lyssna på. Men också: *Täppt, förkyld? Helsingforsisk släpighet.*

Resultatet visar att objektiva data som talarnas ålder var lätt att bestämma (utom för Nyman). Det visade sig ändå svårt ändå att skilja rösten från andra aspekter av talet. Sålunda kom även ordförråd och uttal att noteras i studenternas svar. Även de subjektiva bedömningarna av rösten varierar. Fler negativa än positiva omdömen förekommer i svaren, men omdömena går också i sår. Kanske är studenterna redan för gamla för Extrem och irriterar sig över det "barnsliga" tonfallet i programmet?

Minnen av Topelius

Kommentarerna till sändningen från 1965 visar att språkbruket inte är detsamma nu som då. I detta program reagerar lyssnarna på redaktörens röst som uppfattas som saklig, monoton, onaturlig och konstlad. Konsonanterna uttalas tydligt. Men rösten beskrivs också som förfinad, språket som "väldigt korrekt" med hörbara konsonanter i ordslut såsom i *sommar-middaG*.

Intervjuobjekten representerar en verkligt gammal språknorm. studenterna hörde ett ålderdomligt uttal: *sig* uttalas som det skrivs, *högtidliG*, *hoonom*, med ett långt o-ljud. Uttalet av det skriftspråksenliga *sig* i en intervju är intressant. Betyder det att talaren ansträngde sig att tala "fint" när hon blev

intervjuad i radio? En annan iakttagelse är att rösterna har en tydligt varierad intonation och rytm som ger talet en poetisk klang.

Diskussion

Den diskussion som förs i Röst och språk visar att YLE tar sitt uppdrag som språknormerare för svenskan på allvar. I flera av artiklarna betonas bolagets ansvar för språket i de olika programgenrerna. Dock lämnas redaktören ensam när det gäller konkreta råd. De som ges, exempelvis beträffande uttalet, täcker närmast den sakliga nyhets- och aktualitetsgenren och kan inte sägas ha relevans för andra programtyper. Ungdomsprogrammen med sin interaktiva stil faller utanför de språkråd som ges.

Vår studie visade att lyssnare är mycket observanta när det gäller att karakterisera röster och "tilltal" och att dra slutsatser om karaktärerna i programmen. Men att hitta de vises sten och peka på ETT sätt att ha ett gott tilltal är ett omöjligt uppdrag. Svaret på frågan om huruvida det goda tilltalet är måste också sökas på andra sätt. Ett vore att undersöka hur väl ordval och röst användning stämmer överens. På den punkten kan man emellanåt höra försyndelser: En hallåa som med glad uppsyn och hurtig stämma utannonserar (ungefär) följande: *Och nu får vi se ett program om Annas erfarenheter av barndomen i koncentrationsläger* missar inte bara estetiskt utan också etiskt.

Ett annat sätt att närma sig tilltalet i det talade mediespråket vore att undersöka hur väl ordval, ordvalörer och konstruktioner passar in i sin programkontext. Även om mediespråket i dag är både informellt och intimiserat måste alla som professionellt medverkar i medierna arbeta för att språket inte blir infantiliserat, platt och utan nyanser.

Litteratur

- Andersson, Lars-Gunnar, Ringarp, Anna Lena, 2006. *Språket. Svenska folkets frågor till radioprogrammet Språket*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Bäckström, Stina och Frejborg, Johanna, 1993. *Röst och språk*. Rundradion.
- Grünbaum, Catharina, 2003. Valörvård – en språkvårdsdomän. I: Ivars, Ann-Marie, m.fl. (red.), 2003. *Boken om våra modersmål. Festskrift till Mikael Reuter*. Helsingfors: Schildts.
- Laurén, Christer, 1985. *Normer för finlandssvenskan. Från Freudenthal till 1970-tal*. Helsingfors: Holger Schildts förlag.
- Lindblad, Per, 1992. *Rösten*. Lund: Studentlitteratur.
- Ivars, Ann-Marie, 1996. Stad och bygd. Finlandssvenska folkmål i ett regionalt och socialt perspektiv. I: *Folkmålsstudier* 37. S. 15–174.

- Ivars, Ann-Marie, Maamies, Sari, Slotte, Peter, Sommardahl, Eivor, Tandefelt, Marika (red.), 2003. *Boken om våra modersmål. Festskrift till Mikael Reuter*. Helsingfors: Schildts.
- Jauert, Per & Lowe, Gregory Ferrell, 2005. Public Service Broadcasting for Social and Cultural Citizenship. Renewing the Enlightenment mission. I: Lowe, Gregory Ferrell & Jauert, Per (eds.), 2005. *Cultural dilemmas in public service broadcasting*. Göteborg: Göteborg University. S. 13–15.
- Lowe, Gregory Ferrell & Jauert, Per (eds.), 2005. *Cultural dilemmas in public service broadcasting*. Göteborg: Göteborg University.
- Melin, Lars, 2005. *Fiint språk. Språket som förhöjer, förför och förargar*. Stockholm: Svenska förlaget liv och ledarskap.
- Nyholm, Leif, 1984. *Helsingforssvenska – tre studier i talspråk*. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, serie A, nr 3. Helsingfors.
- Regler för programverksamheten vid Rundradion*, 1972. Rundradion.
- Röst och språk*, 2006. Rundradions svenska språknämnd.
- Wahlström, Erik, 1977. Artikel i Hufvudstadsbladet, 20.2.1977. I: Laurén, Christer, 1985. *Normer för finlandssvenskan. Från Freudenthal till 1970-tal*. Helsingfors: Holger Schildts förlag.
- Åbrink, Håkan, 1998. *"Gomorrön, Stockholm". Radioprät som stil, genre och samtal med lyssnare*. Acta Universitatis Tamperensis 632. Tammerfors: Tammerfors universitet.